

Αποχώρηση... ο Αποστόλης μένει

/ [Πεμπτουσία](#)

image not found or type unknown



Ο Βαγγέλης έσπρωξε τη βάρκα του, παρατώντας το μονόξυλο

με τους νεκρούς. Ο Βασίλης στέκουνταν όρθιος. Πρώτος είδε την άσπρη γούνα του Μάγκα, στο βάθος της άλλης πλάβας. Ο σκύλος ήταν πλαγιασμένος στο πλευρό, τα τέσσερα πόδια του τεντωμένα σαν ξύλα.

- Τι έπαθε ο Μάγκας; ρώτησε ο Βασίλης. Πώς βρίσκεται δω;

Ο Τυλιγάδης δεν αποκρίθηκε. Έβγαλε τα πόδια του από την πλάβα και πήδηξε στο Βάλτο. Τα νερά ήταν χαμηλά, καλοκαιριάτικα, του ανέβαιναν μόνο ως απάνω από τη μέση. Βούτηξε και ανέβασε ένα σώμα.

Ο Βασίλης βρέθηκε κοντά του, επίσης και ο Βαγγέλης, και μαζί σήκωσαν το σώμα και το ξάπλωσαν στην πλάβα.

Με φρίκη αναγνώρισε ο Αποστόλης τον Περικλή. Ήταν ορθάνοιχτα τα μάτια του και λίγο αίμα ανάβρυζε ακόμα από μια πληγή στο στήθος.

Κανένας δε μιλούσε. Γοργά ξεκούμπωσε ο Βασίλης τη ζιάκα και το αντερί του. Κάτι βαρύ κύλησε στην καρένα με κρότο. Κανένας δεν το παρατήρησε. Ο Βασίλης άνοιξε το πουκάμισο και ξεσκέπασε την πληγή. Η σφαίρα τον είχε βρει στην καρδιά και η καρδιά δε χτυπούσε πια.

Οι άλλες πλάβες είχαν πλησιάσει με τους αντάρτες. Όλοι γύρω σώπαιναν, σα μουδιασμένοι. Ο Βασίλης κάθισε βαριά στην πλώρη της πλάβας του.

- Ποιος έδωσε το σύνθημα που μας έκραξε; ρώτησε.

Οι άντρες κοιτάχτηχαν σιωπηλά. Κανένας δεν αποκρίθηκε.

- Ποιος τράβηξε δυο πιστολιές απανωτές; ξαναρώτησε ο Βασίλης.

- Εσύ δεν τις τράβηξες; ρώτησε ο Τυλιγάδης.

- Όχι. Τις ακούσαμε κοντά στη βουλγάρικη καλύβα και γυρίσαμε ολοταχώς.

- Κανένας από μας δεν τράβηξε, είπε ο Τυλιγάδης. Ήμασταν όλοι στην Κούγκα και τις ακούσαμε και ήλθαμε. Βρήκαμε μόνο το σκυλάκι, πνιγμένο το κακόμοιρο. Είχαμε ακούσει τις πιστολιές και τα ουρλιάσματα και τρέξαμε. Ένα από τα παιδιά είχε δει τον Περικλή που έφευγε με τον σκύλο του.

- Ωστε τις πιστολιές τις τράβηξε εκείνος; Πού είναι το πιστόλι του;

- Κάτι έπεσε πριν... έκανε ο Βαγγέλης.

Ο Αποστόλης έψαξε και βρήκε το όπλο. Ήταν ένα μαχαίρι τρίγωνο. Στο χάλκινο χερούλι ήταν χαραγμένο βουλγάρικα ένα όνομα: Μήτρη Τάνε. Το αναγνώρισε ο Αποστόλης.

- Το τράβηξε ο Μήτσος από την πληγή του καπετάν Ακρίτα... δηλαδή του Γρέγου... και το μάζεψε φαίνεται ο Περικλής, είπε πνιχτά.



Το πήρε ο Βασίλης και το εξέτασε. Το αίμα του Γρέγου είχε φύγει σχεδόν όλο από το λεπίδι, που είχε ξεπλυθεί στα νερά. Μόνο στο αυλάκι, χαραγμένο μες στο ατσάλι, έμεινε λίγο, στεγνωμένο, σα σκουριά.

- Δε θα πυροβόλησε κείνος, αφού δεν είχε πιστόλι, είπε χαμηλόφωνα ο Τυλιγάδης.

- Είχε! Το ξέρω, το είδα! αποκρίθηκε ο Αποστόλης. Θα 'χει πέσει και θα 'μεινε στο βυθό!

Και, με μια κίνηση γοργή, βρέθηκε στο νερό. Κοντά του έψαχνε και ο Τυλιγάδης. Δεν άργησε ο Αποστόλης να βρει το περίστροφο. Το πήρε ο Τυλιγάδης, πάτησε τη σούστα και το άνοιξε. Έλειπαν δυο σφαίρες. Σιωπηλά το έδειξε του Βασίλη.

- Τον πήραν τον Ζλατάν και οι δυο, είπε ο Βαγγέλης. Έχει δυο σφαίρες στο χέρι.

Τα λόγια του ξύπνησαν τον Βασίλη που, υπνωτισμένος, μελετούσε τα δυο όπλα. Σήκωσε το κεφάλι, κοίταξε τους άντρες γύρω του. Ανορθώθηκε.

- Φέρε το σκυλάκι, Τυλιγάδη, είπε. Πλάγιασέ το δίπλα στον Περικλή. Το αγαπούσε. Και πάμε πίσω στην Κούγκα.

Μια μια οι πλάβες μπήκαν στη γραμμή. Εμπρός πήγαινε ο Βασίλης με τον Αποστόλη και τον πεθαμένο Περικλή και πίσω, σιωπηλά, ακολουθούσε νεκρική συνοδεία, σειρά από μονόξυλα στα ήσυχα νερά του Βάλτου.

Τον κατέβασαν στις Κάτω Καλύβες τον πεθαμένο Περικλή και τον έβγαλαν στην ακρολιμνιά, όπου ήλθε ένας παπάς από ένα παρεκκλήσι και του έψαλε τη νεκρική ευχή. Τον έθαψαν τα παλικάρια, μαζί και ο Βασίλης, αμίλητος, σκυφτός, γερασμένος δέκα χρόνια. Πλάγι του ξάπλωσαν και τον πιστό του Μάγκα, σκέπασαν τον τάφο με ό,τι πέτρες βρήκαν κι έστησαν έναν ξύλινο σταυρό στο κεφάλι με τ' ονομά του, σκαμμένο με το μαχαίρι:

Περικλής Βασιωτάκης. Υπέρ Πίστewς και Πατρίδος. Και τη χρονολογία «**1907**». Τίποτα άλλο.

Κι έφυγαν τα παλικάρια για την Κούγκα κι έφυγε και ο Βασίλης με τον Αποστόλη και τράβηξαν για το Σταυρό.

- Από τα πιο αγνά θύματα του Αγώνα... είπε ο Βασίλης.

Και δε μίλησε πια.

Ένα καλοκαιρινό βραδάκι, στο μούχρωμα, μια σειρά από άντρες, σε απόσταση τρία μέτρα ο καθένας, κατέβαιναν κατά την ακρογιαλιά, στην κάτω Λίμνη. Ήταν λίγοι, κουρασμένοι, άρρωστοι, ισχνοί και πήγαιναν αργά μες στις λάσπες, αποφεύγοντας τις αραιές στάνες και κισλάδες.

Εμπρός οδηγούσε ένα νέο αγόρι, και πίσω, τελευταίος, πήγαινε ένας κουτσός, που ακουμπούσε πότε στο μπράτσο κάποιου ασπρομάλλη, που δεν τον άφηνε από κοντά, και πότε μιας κοπέλας με κοντή φούστα και χοντρά ψηλοκούμπωτα στιβάλια. Πήγαιναν σιωπηλά, προσέχοντας πού πατούσαν, και, όσο πύκνωνε το σκοτάδι, τάχυναν το βήμα τους κατά τον γιαλό. Μα ήταν κοπιαστική πορεία για άντρες κουρασμένους και κάθε λίγο αναγκάζονταν να σταματήσουν και να καθίσουν στις κάπες τους, που έριχναν στα αγκαθωτά παλιούρια, για να μη λασπώνονται στο βρεμένο χώμα. Και αντάλλαζαν μερικά βαρεμένα λόγια και πάλι ξανάπαιρναν το δρόμο τους.

Οι περισσότεροι έφευγαν από το Βάλτο, αφανισμένοι από τους πυρετούς κι ένας δυο ήταν και πληγωμένοι. Έφευγαν για τον τόπο τους, για τα σπίτια τους, για την ελεύθερη Ελλάδα. Και όμως χαρά δεν έδειχνε κανένας.

Εμπρός οδηγούσε πάλι ο Αποστόλης και πίσω έκλειε τη γραμμή ο Μήτσος με τον Βασίλη και την κυρία Ηλέκτρα. Είχαν έλθει στη λίμνη όλοι αυτοί οι άντρες με θερμό ενθουσιασμό. Είχαν χύσει το αίμα τους, είχαν ταλαιπωρηθεί και κοπιάσει και πολεμήσει και είχαν περάσει από κακοδαιμονίες και κρύο και αρρώστια και στερήσεις, χωρίς γογγυσμό και παράπονο. Μα είχε ξεφτίσει το πράμα. Και επέστρεφαν στα σπίτια τους με κάποια απόγοήτευση, μαζί κι ένα παράπονο, πως είχε αποτελματωθεί ο Αγώνας, πως δράση στο Βάλτο δεν είχε πια, πως οι ηρωικές σελίδες, με τις μάχες και τις νίκες, είχαν κλείσει, πως το έργο τους δεν το είχαν αποτελειώσει. Οι μεγάλοι καπεταναίοι του Βάλτου είχαν πέσει ή φύγει, οι διαταγές από το Κέντρο ήταν να περιοριστεί σε άμυνα η δράση της Λίμνης, να κρατήσουν τα σώματα τις καλύβες, μα να μη ζητούν νέες κατακτήσεις. Οι Βούλγαροι, από το μέρος τους, δεν κουνούσαν από τη δυτική Λίμνη, όπου είχαν τις απόρθητες καλύβες τους. Ωστε η ζωή στο Βάλτο είχε χάσει κάθε ενδιαφέρον και όλη της την αίγλη.

- Με τον Άγρα πέθανε και ο Αγώνας, είπε ο καπετάν Τυλιγάδης, που με όλη την αυγουστιάτικη ζέστη είχε φορέσει την κάπα του κι έτρεμε από τον πυρετό.

Ένας-δυο άντρες διαμαρτυρήθηκαν χαλαρά, για να γίνεται κουβέντα, μα κανένας δεν υποστήριξε την αντίρρησή του. Και πήραν πάλι το δρόμο τους στην πηχτή λασπουριά.

Πιο βουβός και πιο βαρύς ήταν ο Βασίλης. Αφού έθαψε τον Περικλή, έφυγε με τον Αποστόλη για τον Σταυρό και πήγε ίσια στο σπίτι του παπα-Παχώμιου. Μα βρήκε τον παπα να μην είναι εκεί. Ο Βασίλης είχε φύγει, την παραμονή κιόλα, για τη Βουλγαρία με τον Κωνσταντή τον Κονιάκη ο γιατρός. Ωστε, με τα νοφούζια που είχαν έρθει τότε, μπήκαν κι εκείνοι στο τρένο και



βρήκαν ήρεμο και γελαστό, με τον πληγωμένο Μήτσο στο κρεβάτι και την κυρία Ηλέκτρα και τη γιαγιά πλάγι του. Γιατί είχε βγάλει ο γιατρός τη σφαίρα και το πόδι, αν και σπασμένο, θα γιατρεύουνταν, λέει. Και είχε ανταλλάξει εκείνο το πρωί η γιαγιά τις βέρες του αρραβώνος μεταξύ του Μήτσου, που δεν μπορούσε πια να φανταστεί ζωή χωρίς την κυρία Ηλέκτρα, και της δασκάλισσας του Ζορμπά, που είχε στείλει την παραίτησή της, για να είναι πιο ελεύθερη να νοσηλεύσει τον πληγωμένο αντάρτη του Βάλτου.

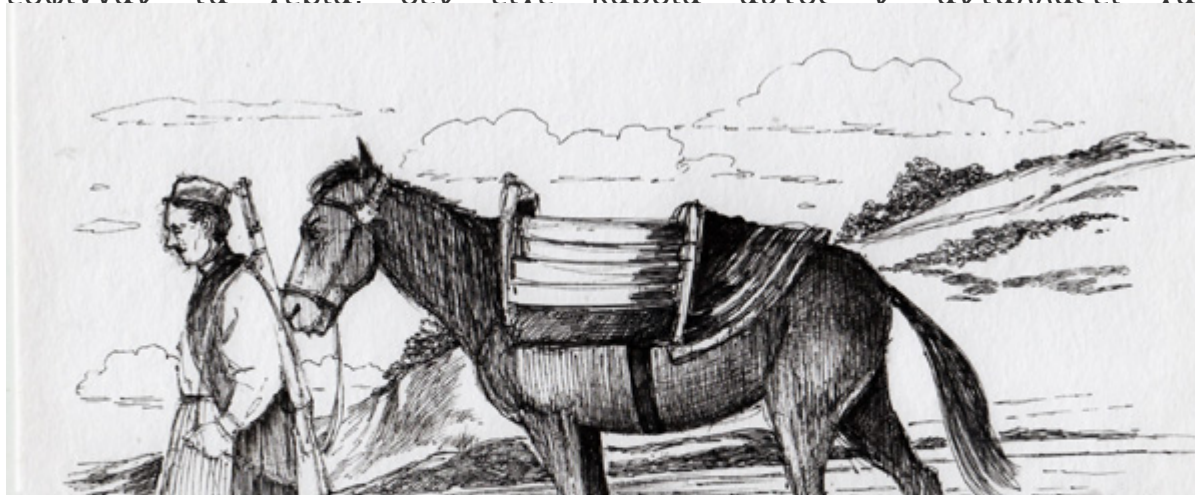
Κι έπεσε η είδηση του θανάτου του Περικλή σαν κεραυνός στο γελαστό χαρούμενο σπίτι...

Είχε γιάνει ο Μήτσος, μα έμεινε κουτσός. Θα περνούσε κι αυτό, είπε ο γιατρός, μα η ζωή του Βάλτου είχε τελειώσει, του χρειάζονταν ησυχία, δεν του έμενε παρά να γυρίσει στην ελεύθερη Ελλάδα ή στο σπίτι του στην Αλεξάνδρεια και με τον καιρό θα ξανάρχονταν το πόδι του στη θέση του. Και σήκωσε το σπίτι η γιαγιά και μπαρκαρίστηκε στη Θεσσαλονίκη κι έφυγαν πάλι αντάρτες, κρυφά, για την Κουλακιά, κι από κει για τα Γιουβάρια, στην ακρογιαλιά, όπου θα τους περίμενε καίκι που θα τους πήγαινε μυστικά στο Τσάγεζι, αφού διαβατήριο αυτοί, που μπήκαν κρυφά στην Τουρκία, δεν μπορούσαν να πάρουν για να βγουν ελεύθερα, σαν τη γιαγιά, από τη Θεσσαλονίκη. Πιο αμίλητος παρά ποτέ πήγαινε ο Βασίλης, υποστηρίζοντας τον Μήτσο και άλλο τόσο σιωπηλός προπορεύονταν ο Αποστόλης. Του είχε πει η γιαγιά πως θα τον έπαιρνε μαζί της τον Αποστόλη, πως θα τον έβαζε στο γυμνάσιο και από κει στο πανεπιστήμιο, να κάνει καλές σπουδές, να γίνει μεγάλος άντρας. Και χαίρονταν ο Αποστόλης, πως θα μάθαινε γράμματα, πως θα είχε βιβλία, πως τόσα προβλήματα που τον παίδευαν θα τα εξηγούσε και αυτός, όπως του τα εξηγούσε άλλοτε, στις μακρινές τους κουβέντες, ο Περικλής.

Μα πονούσε η ψυχή του με τη σκέψη πως θ' άφηνε τόσους τάφους στη σκλάβα γη, ιδιαιτέρως τον τάφο του Περικλή, τον σεμνό, φτωχικό τάφο, σημαδεμένο με λιγοστές πέτρες κι έναν ξύλινο σταυρό, εκεί στην ακρολιμνιά, πλάγι από τις λάσπες του Βάλτου όπου είχε πέσει «Υπέρ Πίστεως και Πατρίδος».

Τόσο τον τυραννούσε η σκέψη αυτή, που σαν έφθασε στη θάλασσα, με τους κουρασμένους συντρόφους του και βρήκαν τους ψαράδες, που χαρούμενα τους έσπινναν τα γέρια. δεν είχε καρδιά αυτός ν' ανταλλάξει γαρούμενους

ο του στη



ένας μπήκαν οι άντρες στις βάρκες, βοήθησαν την κυρία Ηλέκτρα και τον κουτσό και κατάκοπο Μήτσο και τελευταίος μπήκε ο Βασίλης. Κι έξαφνα είδε ο Μήτσος τον Αποστόλη, που μόνος κι έρημος έστεκε στην αμμουδιά.

- Αποστόλη, του φώναξε ψιθυριστά, μην ακουστεί παραπέρα η φωνή του στο σιωπηλό κάμπο. Αποστόλη, έμπα, φεύγουμε!...

Με αργά βήματα πλησίασε ο Αποστόλης.

- Δε θά 'ρθω... αποκρίθηκε. Πηγαίνετε σεις... Καλό κατευόδιο!

- Δε θά 'ρθεις; Τι ανοησίες! Το καΐκι περιμένει. Έλα γρήγορα!

- Δε θά 'ρθω, επανέλαβε ο Αποστόλης. Είμαι Μακεδόνας, και η Μακεδονία δεν ελευθερώθηκε. Είμαι μνημένος και ορκίστηκα. Και ο όρκος λέγει να εργαστούμε με όλη μας την ψυχή, με όλες μας τις δυνάμεις για την ελευθέρωση της Μακεδονίας. Η Μακεδονία δεν είναι ελεύθερη... Μόνο τάφους πολλούς ανοίξαμε. Κι έρχεται απόψε άλλο καΐκι, με καινούριους αντάρτες. Θα τους περιμένω εδώ. Θα τους οδηγήσω εγώ στο Βάλτο, θα μείνω μαζί τους στον Αγώνα.

- Έμπα τώρα στη βάρκα! Τα λέμε στο δρόμο, ώσπου να πάμε στο καΐκι μας.

- Δεν αλλάζω γνώμη. Πηγαίνετε σεις, καλό κατευόδιο και καλή ελευθεριά! Εγώ θα μείνω...

Όλα τα λόγια ήσαν περιττά και όλες οι πιέσεις. Είχε αποφασίσει ο Αποστόλης και δεν τον γύριζε κανένας.

Τυλίγοντας πιο σφιχτά την κάπα του γύρω του, μουρμούρισε ο Τυλιγάδης:

- Δεν πέθανε η ψυχή του Άγρα...

Και ξεκίνησαν οι βάρκες με τους άρρωστους πολεμιστές και τους ρωμαλέους ψαράδες στα κουπιά. Και απομακρύνονταν γοργά. Και από μέσα από τα δάκρυα που πλημμύριζαν τα μάτια της, κοίταξε, κοίταζε η κυρία Ηλέκτρα το αλύγιστο αγόρι, μια θαμπή σιλουέτα, με τα χέρια δεμένα και το κεφάλι κυρτό και του έριξε ένα τελευταίο χαίρε, έναν αποχαιρετισμό που έπαιρνε μέσα και τον πιστό οδηγό και τη γη της Μακεδονίας, που τόσο είχε αγαπήσει.

Σε δέκα λεπτά είχαν βρει το καΐκι, είχαν μπαρκαριστεί και με θερμά σφιξίματα χεριών είχαν χωριστεί από τους Κουλακιώτες ψαράδες.

Άκουσε την αφήγηση της ιστορίας

%baltos_25_Afigisi%

Οι δύο πρώτες εικόνες είναι φιλοτεχνημένες από τον κ.Βασίλη Νικόλτσιο και
έκτίθενται στο [Πολεμικό Μουσείο Θεσσαλονίκης](#)

Τα δύο τελευταία σκίτσα είναι του [Κώστα Βουτσά](#)